

חורבת חנות: ממצא אנתרופולוגי

ורד אשד

בשלוש מערות הקבורה שנחשפו בחורבת חנות (מערות 1 ו-3; ר' בדחי ואיילון 2018) נתגלו עצמות אדם.¹ מאחר שהמערות נשדדו בעבר וכל העצמות היו שלא באתרן, לא ניתן היה למיין לפי פרטים. לפיכך, נבדקו העצמות מכל לוקוס כמכלול אחד. חלק מן הממצא היה במצב השתמרות סביר, וחלקו במצב גרוע, כך שנפגעה יכולתנו להפיק נתונים אנתרופולוגיים מלאים. הערכת המין והגיל לא תמיד התאפשרה, או שנעשתה על סמך מדד אחד בלבד; תנאים אלה צמצמו את מידת הדיוק בהערכות אלו. העצמות נשלחו לקבורה. להלן תיאור הממצא בכל אחת מן המערות.

מערה 1. עצמות אדם נמצאו בכל הכוכים. בכל כוך נקברו כמה פרטים בקבורה משנית או בקבורה ראשונית שהופרעה. נמצאו 34 פרטים, מתוכם 18 פרטים בוגרים (הזיהוי נעשה על פי Meindl and Lovejoy 1985; Hillson 1986; Brooks and Suchey 1990) ו-16 ילדים (הזיהוי נעשה על פי Johnston and Zimmer 1989; Ubelaker 1989). מבין הפרטים הבוגרים זוהו שמונה זכרים ושבע נקבות על פי מדידות ראש עצם הפמור (Bass 1987).

מערה 2. באולם המרכזי ובכוכים נמצאו עצמות אדם. בכל כוך נקברו כמה פרטים בקבורה משנית או בקבורה ראשונית שהופרעה. זוהו עצמות של כמה פרטים בוגרים, ובהם שתי נקבות (Bass 1987). כן זוהו עצמות של ילד ושל עובר (Johnston and Zimmer 1989).

מערה 3. באולם המרכזי ובכוכים נמצאו עצמות אדם, ובכל כוך נקברו כמה פרטים בוגרים וילדים בקבורה משנית או בקבורה ראשונית שהופרעה. מאחר שהמערה נשדדה עוד בתקופה קדומה, רוב העצמות בכל הכוכים הופרעו ונמצאו מרוכזות בקדמת הכוכים. בדיקה פרטנית נערכה רק בנקברים בכוך 307, אשר נחפר על ידי אנתרופולוג. העצמות משאר הכוכים נמסרו לקבורה טרם בדיקתן.

במכלול העצמות מלוקוס 307 זוהו 11 פרטים, מהם שניים בוגרים ותשעה ילדים. על פי מדידות ראש עצם הפמור בפרטים הבוגרים זוהתה נקבה אחת (Bass 1987); הערכת מין הבוגר האחר אינה ברורה. גיל הבוגרים 30–40 ו-35–45 שנים בהתאמה, בהתבסס על שלבי השחיקה של השיניים (Hillson 1986). בלסת של הפרט ממין נקבה אותרה פתולוגיה במשן: אובדן של כל השיניים הטוחנות בצד ימין של הלסת התחתונה וספיגה של העצם האלוואולרית. הערכת גיל הילדים התבססה על אורך העצמות הארוכות ללא אפיפיזות (Johnston and Zimmer 1989) ועל זמן בקיעת השיניים (Ubelaker 1989). לאחר איחוד נתוני הגיל, שהתקבלו בשיטות השונות, הסתבר שגילם של הילדים במערה היה 0.5–10 שנים (טבלה 1).

טבלה 1. התפלגות גילאי הילדים מלוקוס 307

גיל (שנים)	1.5–0.5	2.5–1.5	3.5–2.5	4.5–3.5	10–5
מס' הילדים	4	1	2	1	1

בהנחה שממצא העצמות בכרך 307 הוא מדגם מייצג של שרידי השלדים במערה 3, יש בו כדי לשקף אוכלוסייה נורמלית, ובה פרטים משני המינים, ילדים ובוגרים. עם זאת, מצב ההשתמרות הגרוע של העצמות, כתוצאה משוד המערה בעבר, יצר עיוות אשר השפיע על הערכת התפלגות הגילים. מאחר שרוב העצמות הגדולות — קרי, של הפרטים הבוגרים — היו שבורות בעקבות השוד, מספר הפרטים הבוגרים בכרך נמוך בהשוואה לזה של הילדים, שלהם עצמות קטנות אשר נשתמרו בשלמותן. לפיכך, אי אפשר ללמוד מן הממצא האוסטאולוגי על יחס הגילים במערה. עם זאת, אפשר לנסות להעריך את מספר הפרטים שנקברו במערה על סמך השוואה לאוכלוסיות אחרות בנות התקופה שנתגלו בהקשר ארכיאולוגי, שם שיעור הילדים מקרב כלל האוכלוסייה היה כ-30%. לפיכך, אם מצאנו במערה לפחות 15 ילדים, נראה כי נקברו בה לפחות 35 פרטים בוגרים.

הערה

¹ תודתי לאיתן איילון, רדואן בדחי ויוסי נגר שהפקידו בידי את ניתוח הממצא האוסטאולוגי מן המערות בחורבת חנות. איילת דיין ערכה את המאמר.

הפניות

- בדחי ר' ואיילון א' 2018. חורבת חנות: מערות קבורה מהתקופות הרומית-ביזנטית. *חרשות ארכיאולוגיות – חפירות וסקרים בישראל* 130.....
- Bass W.M. 1987. *Human Osteology: A Laboratory and Field Manual* (3rd ed.). Columbia.
- Brooks S. and Suchey J.M. 1990. Skeletal Age Determination Based on the *Os Pubis*: A Comparison of Acsadi-Nemeskeri and Suchey-Brooks Methods. *Human Evolution* 5/3:227–238.
- Hillson S. 1986. *Teeth*. Cambridge.
- Johnston F.E. and Zimmer L.O. 1989. Assessment of Growth and Age in the Immature Skeleton. In M.Y. Iscan and A.R. Kenneth eds. *Reconstruction of Life from the Skeleton*. New York. Pp. 11–22.
- Meindl R.S. and Lovejoy C.O. 1985. Ectocranial Stature Closure: A Revised Method for the Determination of Skeletal Age at Death Based on the Lateral-Anterior Sutures. *American Journal of Physical Anthropology* 68:57–66.
- Ubelaker D.H. 1989. *Human Skeletal Remains: Excavation, Analysis, Interpretation* (2nd ed.). Washington, D.C.

ḤORBAT ḤANUT: ANTHROPOLOGICAL FINDS

VERED ESHED

In the three burial caves that were exposed at Ḥorbat Ḥanut (Caves 1–3; see Badhi and Ayalon 2018), human bones were discovered in what were either secondary burials or disturbed primary burials. Since the caves were plundered in the past and none of the bones were found *in situ*, and only partial data could be gleaned from them. In Cave 1, thirty-four individuals were buried in *kokhim*; eighteen of these were adults, of whom eight males and seven females were identified. Cave 2 contained the bones of several adult individuals, including two females, as well as one child and one fetus. Cave 3 contained the bones of several adults and children in the chamber and in the *kokhim*. Since the cave was robbed in antiquity, most of the bones in all the *kokhim* had been disturbed and were found gathered at the front of the *kokhim*. Detailed examination was only carried out on those interred in *Kokh* 307, where eleven individuals were identified, including two adults, one of which was a female, and nine children aged 0.5–10 years.

The bones found in *Kokh* 307 reflect a normal population, with individuals of both sexes, including children and adults. However, the number of adults identified in the *kokh* is smaller than the number of children, since longer bones were broken while the cave was robbed, whereas smaller bones were preserved intact. It is therefore impossible to deduce the age ratio of those interred in the cave. Nevertheless, as the common proportion of children among the interred in similar burials is 30 percent, the estimated 15 children that were buried in the entire cave would indicate that at least thirty-five adults were buried there as well.